Jaarverslag

GRAS

IN 2022

VOORWOORD

Na twee bijzondere jaren waarin GRAS met kunst- en vliegwerk de activiteiten moest vormgeven, was 2022 een ‘normaal’ jaar. De organisatie kon het jaarprogramma en de daarbij behorende agenda goed inhoud en vorm geven. De eerder ingezette koers waarin onder andere versteviging van de samenwerking met het Atelier Stadsbouwmeester en verbreding van het publieksbereik door het online magazine uitgangspunt waren, kon worden doorgezet.

De RvT blikt terug op een voor de organisatie succesvol jaar. In een kleine organisatie zoals GRAS hebben plotselinge wijzigingen in de personele samenstelling van het team altijd een stevige impact. De RvT constateert dat de organisatie in 2022 voldoende wendbaar is gebleken om deze ontwikkelingen op te kunnen vangen. 2022 is ook het jaar waarin stappen zijn gezet voor meer structurele subsidiëring van GRAS. Tegelijkertijd is en blijft het ook de ambitie om projectmatig te blijven werken. Uiteindelijk houdt dat de organisatie fris en scherp.

De RvT bestond in 2022 uit mw Titia Siertsema en de heren Peter Veenstra en Frank de Vries (vz) en heeft in een viertal vergaderingen invulling gegeven aan zijn taak om de directeur-bestuurder te voorzien van de nodige adviezen over de koers van de organisatie en de invulling en uitvoering van het jaarprogramma. De RvT was daarnaast ook betrokken bij de opstelling van en controle op de begroting van het boekjaar 2022 en de opstelling van de jaarrekening over 2021. Leden van de RvT waren op een enkel moment ook aanwezig bij door GRAS geprogrammeerde activiteiten.

De RvT heeft tot zijn genoegen kunnen constateren dat GRAS er goed in slaagt om met behulp van de voorhanden zijnde middelen een gezonde financiële huishouding te voeren. Minstens zo belangrijk is de constatering dat GRAS in de Groninger gemeenschap een niet weg te denken organisatie is op het terrein van architectuur en stedenbouw in de breedste zin van het woord. 2023 is wat de RvT betreft het jaar waarin door verdergaande samenwerking met andere partijen in dit domein de reikwijdte van GRAS verder kan groeien.

Frank de Vries
Voorzitter Raad van Toezicht GRAS

PROJECTEN

GRAS organiseert jaarlijks een groot aantal activiteiten, zo ook in 2022. Hieronder lichten we ze uit. Aanvullend bevat het hoofdstuk Publieksbereik een overzicht van alle (deel)activiteiten met een indicatie van het aantal deelnemers, bezoekers, toehoorders, lezers en luisteraars. Bijlage 1 bevat een lijst met essays, columns, interviews, artikelen en andersoortige bijdragen die in 2022 verschenen op ons online Magazine. Alle projecten die mede tot stand kwamen met een bijdrage van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie zijn gemarkeerd met 'SCI'. In de toelichting geven we ook aan welke projecten niet (geheel) conform plan tot stand zijn gekomen. In 2022 betrof dat slechts een activiteit: het Boumasymposium.

Magazine – SCI

Het online Magazine van GRAS is in relatief korte tijd uitgegroeid tot het hart van ons programma. Tot onze verrassing is en blijft de impact groter dan we bij de introductie in 2019 hadden verwacht. Dé bevestiging dat er behoefte is aan een online platform waar het gesprek over de (brede) ruimtelijke ontwikkeling van Groningen wordt gevoed. Opvallend blijft het 'bovenregionale' bereik. Zo weet een fors aantal lezers van buiten Groningen ons magazine te vinden, met name in de Randstadregio en andere grotere stadsregio's. Op zich niet vreemd, want we houden ons regelmatig bezig met thema's die overal in Nederland spelen. Groningen is daarbij 'slechts' een casus.

2022 stond onder meer in het teken van een ingrijpende (technische) update van het magazine, waarbij het CMS is voorzien van meer functionaliteiten. Ook grafisch zijn de nodige aanpassingen gedaan om de leesbaarheid verder te vergroten. Naast het gebruikelijke onderhoud, houden we ook de komende jaren aandacht voor verbeteringen en verfijningen. Daarbij willen we onder meer inspelen op het groeiende aantal 'teruglezers'. Zo blijken veel artikelen hun actualiteit te behouden. Dat vraagt

om een goede archieffunctie en betere zoekmogelijkeden, zeker nu het totaal aantal artikelen op de site groeit.

Wat betreft de content hebben we afgelopen jaar bewust meer naar onszelf toegetrokken. Dat betekent dat we vanuit GRAS verantwoordelijk zijn voor een substantieel aantal bijdragen. Een bewuste keus. Zo borgen we continuïteit en kwaliteit van de bijdragen. Daarnaast maken we natuurlijk regelmatig gebruik van gastauteurs en bijdragen van een ‘inner circle’ van auteurs, fotografen en illustratoren. Ook hebben we in 2022 veel aandacht besteed aan de samenwerking met tijdschrift Noorderbreedte. Die willen we structureel maken. Sterker: er ligt zelfs een plan om te gaan werken met een gedeelde redactie voor wat betreft de onderwerpen die raken aan de enorme transitieopgaven op het vlak van water, bodem, landschap, natuur, landbouw en biodiversiteit. Met de recente benoeming van een nieuwe bladmanager bij Noorderbreedte zullen we deze samenwerking in 2023/2024 concretiseren.

In totaal verschenen in 2022 ruim 50 nieuwe essays, artikelen, podcasts en interviews op het Magazine. Veel invloed had het artikel *Hoe de laatste strohalm Hoogkerk bijna door de vingers glipt:* een pleidooi tegen de sloopplannen van de markante strokartonfabriek De Halm, en voor het omarmen van de erfgoedwaarde en de kansen voor gebiedsontwikkeling rond de uit 1913 stammende fabriek. Zonder dit artikel was de fabriek waarschijnlijk al gesloopt. Momenteel zetten tal van partijen alles op alles om sloop te voorkomen. Een ander veelgelezen artikel betrof *Kris Bulder, de rijke erfenis van een vergeten architect:* een prachtig verhaal over ‘de Rietveld van Groningen’. Verder zorgden opiniestukken over het Groninger Stationsgebied en de invloed van ‘investeerderskapitalisme’ in de stad voor beweging. Noemenswaardig is zeker ook het artikel *Een frisse blik op een nieuwe Oosterpoort* waarin architect Robin van Rootselaar een radicaal alternatief presenteert voor de nieuwbouwplannen van cultuurcentrum De Oosterpoort. Het artikel trok in korte tijd meer dan 3000 unieke lezers en werd door diverse andere media overgenomen. Mooi was ook dat we met dit artikel het afstudeeronderzoek van Van Rootselaar aan de Academie van Bouwkunst in de etalage zetten.

De Linkse Mannen Lossen het op / Bram Douwes en Wilbert van der Kamp / Foto: Nienke Maat

De Linkse Mannen Lossen het op

De Linkse Mannen Lossen het op gaat als format alweer een aantal jaren mee. In die tijd is er natuurlijk regelmatig aan gesleuteld. Zo ook in 2022. We maakten onder andere de keus om van De Linkse Mannen (weer) een ‘reizend circus’ te maken. Geen vaste stek dus, maar steeds op een andere plek, passend bij de thematiek. Dat vraagt om aanzienlijk meer organisatie en productiekracht, maar dat is het wel waard. Deels voor de verbreding van het publiek – we komen naar je toe – maar ook omdat het format daarmee verrassend blijft. Context en inhoud versterken elkaar door de locatie bij het thema te kiezen. Belangrijke andere ontwikkeling was de keus om van De Linkse Mannen Lossen het op ook een wekelijkse podcast te maken, waarin presentatoren Bram Douwes en Wilbert van de Kamp zich nadrukkelijk ook breder oriënteren en thema’s aansnijden die niet alleen voor Groningen relevant zijn. Deze wekelijkse podcast is productioneel en organisatorisch voor 95% in handen van de presentatoren zelf. Naast de wekelijkse afleveringen organiseerden we zes reguliere afleveringen met publiek. Live podcasts dus.

De Linkse Mannen Lossen het op / Hoger Bouwen /
Foto: Janna Bathoorn

Daarin behandelden we de volgende thema's:

- **Operatie wooncoöperatie**
  Dat op de Nederlandse woningmarkt iets fundamenteel misgaat, daar kan niemand meer omheen. Betaalbaarheid, kwaliteit, diversiteit: alles staat onder druk. Met name de stedelijke middengroepen komen in de knel. Niet alleen de woningmarkt zelf zit op slot, maar ook de manier waarop erover gedacht wordt. De Linkse Mannen verkenden in het Grand Theatre – ooit begonnen als krakerscollectief – de mogelijkheden van een van de oplossingen: de wooncoöperatie. Dat deden ze met Arie Lengkeek en Peter Kuenzli, de auteurs van het boek Operatie wooncoöperatie, en met KUUB-directeur Suzan Wierenga en wethouder Roeland van der Schaaf.

- **Hoger bouwen**
  Hoogbouw! Geweldig! Dat hoort bij de stad! Maar hoe maak je nou goede hoogbouw? En is het voor een stad als Groningen niet veel beter om gewoon hoger te bouwen? Wat extra bouwlagen dus, en aanzienlijk minder 'stompe torentjes'? Op weg naar een nieuwe gemeentelijke hoogbouwvisie gingen de Linkse Mannen op zoek naar antwoorden en oplossingen met Ruben Wiersma van Atelier Stadsbouwmeester en architect Henk Stadens van De Zwarte Hond. Ook belde architect en hoogbouwkenner Daan Roggeveen van MORE Architecture in en schoof RUG-rector magnificus Cisca Wijmenga aan. Dit als prelude op de eerstvolgende Linkse Mannen-aflevering over de sleetse straten. Ze kijkt meerdere keren per week vanuit haar huis neer op de 'puinhopen van Groningen uitgaansstad'. Wat vindt ze daarvan? De Hoger bouwen-aflevering vond plaats in lunchcafé en eetwinkel Omni, dat vanaf het terras uitzicht biedt op niet al te geslaagde hoogbouw.

De Linkse Mannen Lossen het op / Van Stadsbalkon naar Stadsstation / Foto: Douwe de Boer

- **Sleetse straten**
  Gangen en stegen: ooit had Groningen er honderden. Sommige maken nog altijd deel uit van het stadsweefsel. Toch ogen veel Groninger gangen en stegen sleets en slonzig. De sfeer van foute pandjesbazen die liefdeloos iedere vierkante meter in de verhuur gooien overheerst. De Linkse Mannen vonden het tijd voor actie en gingen op zoek naar oplossingen met landschapsarchitect en ruimtelijk strateeg Marc Nolden, die onderzoek deed naar de revitalisatie van de stegen van Utrecht, en creatief ondernemer en boekverkoper Harmen Riemer, bekend van Boekhandel Riemer en Koffiestation. Dit thema kon natuurlijk niet besproken worden zonder GroenLinks-raadslid en twitterridder Benni Leemhuis, die de oorlog heeft verklaard aan de foutgeparkeerde hoogwerker. Vooraf praatten de Linkse Mannen met Anneke Jansen, theaterprogrammeur bij SPOT, over de staat van het Groninger cultuur- en festivalklimaat. We waren te gast bij de dit jaar geopende ‘buurtbroedplaats’ aan de Nieuwe Sint Jansstraat 35, en prachtig initiatief dat in ieder geval qua gebruik alvast wat kleur geeft aan de verder toch best wel sleetse straat tussen het stadshart en het UMCG.

- **Van stadsbalkon naar stadsstation**
  Groningen heeft het mooiste station van Nederland. Punt. Maar de stationsomgeving? Die bungelt in de lijstjes waarschijnlijk ergens onderaan. Zo hebben het Hunzehuys, de voormalige PTT-borg en het gewraakte Stadsbalkon het ooit zo groene en charmante stationsgebied weinig goeds gedaan. De Linkse Mannen legden de toekomst van het gebied voor aan hun gasten: de kersverse wethouder stadsontwikkeling Rik van Niejenhuis en architect Marnix van der Scheer, die in opdracht van NS werkt aan een plan voor het monumentale stationsgebouw. Te gast was ook stedenbouwkundige Ruben Wiersma die nauw betrokken is bij de plannen voor het stationsgebied. De aflevering vond natuurlijk plaats in de prachtige, voormalige stationsrestauratie van het Groninger Hoofdstation.

De Linkse Mannen Lossen het op / Hoe Duurzaam is Duurzaam / Foto: Silvio Zangarini

- **Tussen kunst en commercie**
  Bram en Wilbert namen de Groninger culturele sector onder de loep. Commercialiseert de stad niet wat te veel? Gaan we voor de grote instellingen en cultuur in hapklare blokken, of blijft er ook ruimte voor dat waar Groningen altijd zo sterk in was? Wat voor cultuurstad willen we nou eigenlijk zijn? De Linkse Mannen gingen erover in gesprek met gasten uit de Groningse en Friese culturele sector: Femke Eerland (algemeen directeur Noorderzon), wethouder cultuur Kirsten de Wrede (Partij voor de Dieren), Sjoerd Bootsma (artistiek leider Arcadia Leeuwarden) en Zwaan Ipema (platform voor hedendaagse kunst NP3). De aflevering vond plaats in de prachtige, recent opgeleverde en inmiddels veelgeprezen Kunstwerf, een ontwerp van Donna van Milligen Bielke en Ard de Vries.

- **Hoe duurzaam is duurzaam?**
  Duurzaam bouwen heeft de toekomst. Maar hoe ziet die toekomst eruit? Gaan technische innovaties ons redden? Wat betekent duurzaam bouwen nou echt? Wie bepaalt wat duurzaam, circulair en biobased is? En is het daadwerkelijk voor de lange termijn? De Linkse Mannen leggen het voor aan de architecten Ben van der Meer (vector-i) en Erik Roerdink (De Zwarte Hond). Wat zijn voor hen de voor- en nadelen van circulair en biobased bouwen? Is het echt waar dat je door biobased isoleren een groot deel van de technische installaties overbodig maakt? Ook was Gieke van Lon te gast, medeoprichter van Humade, een bedrijf dat duurzame (bouw)materialen maakt van zeeslib uit de Eems-Dollard. Tot slot gingen Bram en Wilbert in conclaaf met GroenLinks-raadslid Hans Sietsma, die zich vol inzet voor een duurzame stad. De locatie was bijzonder: de recent opgeleverde volledig houten SuperHub: de supermarkt van uitbreidingswijk Meerstad.

College van B & W / Werken aan de stad /
Foto: Douwe de Boer

College van B & W – SCI

Op 16 maart 2022 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. De week ervoor was hét moment om alle verkiezingsprogramma's eens goed tegen het licht te houden. Wat zijn de belangrijkste thema's? Waar zijn stevige politieke keuzes nodig? Hoe moet dat nu met dat wonen? En wat voor stad willen we nou eigenlijk zijn?

In drie opeenvolgende avonden gingen journalist Thereza Langeler en Linkse Mannen Bram Douwes en Wilbert van de Kamp op zoek naar antwoorden. Iedere aflevering diepten ze met hun gasten een onderwerp uit: van het woondossier tot de bredere stadsontwikkeling en de invloed van geld. Dat deden ze, heel verfrissend, verschoond van lijsttrekkers en potentiële raadsleden. Ook namen ze ruim de tijd voor de gesprekken. Te gast waren onder andere architectuurhistoricus Erik Dorsman, econoom en oud-corporatiedirecteur Pieter Bregman, hoofd van BPD Studio en tevens curator van de manifestatie Bouw Anders Patrick van der Klooster, oud-stadsbouwmeester Jeroen de Willigen en hoogleraar architectuur- en stedenbouwgeschiedenis Cor Wagenaar. Ter voeding van alle gesprekken maakte GRAS vooraf een eigen verkiezingsprogramma. De inhoud hiervan werd tijdens de drie afleveringen getoetst. De podcast-opnamen van Het College van BTW vonden plaats in natuurwijnwinkel Vin Natur, waardoor we meteen ook voorzien waren van een goede afterborrel. De opnamen waren live bij te wonen voor publiek.

HOOP op Noorderzon /
Foto: Douwe de Boer

HOOP op Noorderzon – SCI

Doemscenario's rond klimaat en biodiversiteit: ze zijn reëel. We kunnen ons doorlopend druk maken over een ontspoorde woningmarkt, de stikstofcrisis, omgang met erfgoed en de verdozing en verrommeling van het landschap. Je zou er moedeloos van worden. Maar: verlies nooit de hoop. GRAS presenteerde eind augustus 2022 in samenwerking met Noorderzon het drieluik HOOP: drie inspirerende gesprekken in een al even inspirerend decor over de toekomst van Nederland en Groningen in het bijzonder.

De gesprekken in HOOP vonden plaats binnen de context van de grote opgaven waar we als maatschappij voor staan. En dat alles zonder presentator! Ieder gesprek duurde zolang het volgens de gesprekspartners zelf interessant bleef. We zetten boeiende koppels, die elkaar niet goed kenden, tegenover elkaar. Jong naast oud, nieuwe garde naast oude garde, uit verschillende disciplines of vakgenoten met een andere houding ten opzichte van de opgave. We presenteerden het drieluik HOOP als tegengif voor de moedeloosheid die op de loer ligt bij de grote maatschappelijke opgaven waar we als samenleving voor staan.

- **Aflevering 1: hoop voor stad, dorp en landschap**
  Architectuurhistoricus Marinke Steenhuis is dé expert op het vlak van gebiedsidentiteit. In 2020 schreef ze het essay 'Het Rijk als Rentmeester': een krachtig pleidooi voor het oplossend vermogen van de Nederlandse ruimtelijke ordening. Met voormalig rijksbouwmeester Floris Alkemade ging ze in gesprek over de toekomst van Nederland en de manier waarop we onze bouwcultuur nieuw leven kunnen inblazen.

HOOP op Noorderzon /
Foto's: Douwe de Boer

- **Aflevering 2: hoop voor klimaat en natuur**
  Dirk Sijmons is een van de meest vooraanstaande en vernieuwende landschapsarchitecten van Nederland. Hij ging in gesprek met Thijs de Zeeuw, bekend van De (On) voorwaardelijke Tuin. In dat project onderstreept De Zeeuw het belang van flora en fauna in de stad. Hoe verbinden we mens, stad en natuur weer met elkaar? En hoe bereiden we ons voor op de verandering van het klimaat?

- **Aflevering 3: hoop voor samenleven in de stad**
  Reimar von Meding, algemeen directeur bij KAW Architecten, trok met de studie Ruimte Zat in de Stad landelijke aandacht. Hij ging in gesprek met filosoof, publicist, spreker en columnist Hans Schnitzler, die veelvuldig schrijft over de impact van digitalisering op de samenleving. Want wat betekent deze ontwikkeling in ons dagelijks leven? En hoe werkt het door op de manier waarop wij wonen en samenleven?

Drieluik voor HOOP op Noorderzon / Illustratie: Megan de Vos

Vakjury uit Utrecht tijdens uitreiking Groninger Architectuurprijs / Foto: GRAS

Zusterstad – SCI

Zusterstad stond geheel in het teken van een kennisuitwisseling met (de gemeente) Utrecht, die afgelopen jaar ook de jury leverde voor de Groninger Architectuurprijs. De uitwisseling bestond uit twee werkbezoeken: een aan Utrecht met een brede delegatie vanuit Groningen en een aan Groningen met een brede delegatie vanuit Utrecht. De programma's van beide dagen werden vooraf afgestemd op de wensen vanuit beide steden, waarbij de vraag op tafel lag wat men van elkaar wilde leren. Het bezoek van Utrecht aan Groningen besloeg twee dagen, vanwege de combinatie met de jurydag van de Groninger Architectuurmaand. Thematisch lag de nadruk op de ontwikkeling van het stationsgebied in beide steden, de omgang met de auto in de stadsplanning en het beleid ten aanzien van de binnenstad. Beide uitwisselingen waren buitengewoon vruchtbaar en waardevol. Al bleef het ook verrassend dat dit soort bezoeken niet veel vaker worden afgelegd, aangezien veel Nederlandse steden kampen met vergelijkbare opgaven. Klaarblijkelijk is het nog altijd geen vanzelfsprekendheid dat men elkaar op basis van inhoud treft. De grote waarde van Zusterstad zat daarbij ook in de diversiteit van beide delegaties: een dwarsdoorsnede van de bouwkolom van beide steden. Ook dat was een vondst, aangezien partijen die nota bene allemaal aan de stad werken – van architecten en ontwikkelaars tot woningcorporaties en gemeente – nooit gezamenlijk op pad gaan. Missie geslaagd dus.

Boumasymposium – SCI

Het Boumasymposium was het enige project dat in 2022 niet conform plan tot stand kwam. Reden: programmatische drukte in het najaar en uitstel van de publicatie waar we het Boumasymposium eigenlijk aan wilden ophangen: het door De Zwarte Hond geïnitieerde cahier over de woningplattegrond dat vooral een pleidooi is om die woningplattegrond weer volwaardig onderdeel te maken van de ontwerpopgave en veel meer aandacht te besteden aan kwaliteit en diversiteit binnen de enorme Nederlandse woningbouwopgave. De doelstelling van het Boumasymposium – inspireren, agenderen en het stimuleren van de vakinhoudelijke dialoog – bleef wel overeind. Daarbij landde het Boumasymposium in drie activiteiten waarvan er twee 'het financiële jaar overstaken'.
De eerste betrof een serie gesprekken tijdens het inspiratiefestival Let's Gro waarin we de thematiek van de manifestatie Bouw Anders verder uitdiepten. Rond twee Bouw Anders-plannen organiseerden we twee gesprekken waarin Thereza Langeler, klimaat- en duurzaamheidsjournalist bij het Dagblad van het Noorden, in gesprek ging met Henk Stadens van De Zwarte Hond en Thomas Dieben en Willem Jan Landman van Krft. De nadruk lag hierin op de thematiek van natuurinclusief en biobased bouwen die in de Bouw Anders-plannen van beide bureaus een belangrijke rol speelden. Daarnaast organiseerden we een grotere sessie rond wooncoöperatieve ontwikkelingen met het Bouw Anders-plan van B architecten als aanleiding, Cascoop genaamd. De vraag kwam hier op tafel hoe we deze studie ook echt door kunnen laten werken op de Groninger woningbouwproductie. Dat deden we met Brecht van Duppen en Hanne de Vos van B architecten, Bouw Anders-curator Patrick van der Klooster en planeconoom David Inden.

De doelstelling van het Boumasymposium kreeg verder vorm in een symposium over de omgang met het agrarisch erfgoed in de gemeente Oldambt, dat onder invloed van aardbevingen, bodemdaling en transitie van de landbouw onder grote druk staat. De voorbereiding van dit Boerderijensymposium vond grotendeels plaats in 2022, waarbij GRAS nauw samenwerkte met Libau, de adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed in Groningen en Drenthe.
Het symposium vond plaats op 12 januari 2023.

Tot slot werkten we vanuit de doelstelling van het Boumasymposium aan een serie activiteiten rond het Out There Cahier van De Zwarte Hond over de woningplattegrond. De conceptuele en inhoudelijke voorbereiding vond grotendeels plaats in 2022 en liep gelijk op met de productie van het cahier. De activiteiten werden omwille van onmogelijke agenda's meerdere malen – en noodgedwongen – uitgesteld, maar gelukkig niet afgesteld. Het heeft inmiddels geleid tot drie succesvolle activiteiten: een gesprek als onderdeel van de recente Rotterdam Architectuurmaand, een workshop met ontwikkelaars en corporaties en een Linkse Mannen Special over 'saaie huizen'.

Bouw Anders

Kwaliteit in architectuur, leefomgeving en typologie. En dat dan graag ook duurzaam, groen en betaalbaar. Dat was de doelstelling van Bouw Anders, de meest recente manifestatie van de gemeente Groningen die eind 2021 van start ging en in 2022 verder vorm kreeg. Zo gaven we op 1 maart 2022 een publieke tussenstand van de plannen, in het bijzijn van wethouder Roeland van der Schaaf, stadsbouwmeester Nathalie de Vries en Bouw Anders-curator Patrick van der Klooster. Tijdens de goed bezochte bijeenkomst in het Grand Theatre doken we met Koen van Velsen (Koen van Velsen Architecten), Sjoerd Betten (Team 4), Daan Roggeveen (MORE architecture), Ron Timmermans (Patrimonium) en Theo Bosma (Lefier) dieper in de plannen waaraan zij werken. Arie Lengkeek leidde het gesprek.

Op 8 september 2022 openden de nieuwe wethouder van stadsontwikkeling Rik van Niejenhuis en curator Patrick van der Klooster de door Peter de Kan en Jaap Kraaijenhof vormgegeven Bouw Anders-tentoonstelling. Daarin was een overzicht van alle 18 Bouw Anders-plannen te zien, van respectievelijk B Architecten, Codex architectuurstudio, DAAD Architecten, De Zwarte Hond, Korth Tielens Architecten, KPB Architecten, KRFT, Koen van Velsen Architecten, LAOS landschapsarchitecten, MINT Architecten, MIX Architectuur, MORE Architecture, MUST, de architecten van Team 4, Vdp Architecten, Vector-i en ZUS [Zones Urbaines Sensibles]. Met een korte tussenpoze, waarin de tentoonstelling voor een paar dagen verhuisde naar het Forum Groningen, stond Bouw Anders ruim een half jaar in de tentoonstellingshal van het gemeentekantoor aan het Gedempte Zuiderdiep.

Opening Tentoonstelling Bouw Anders / Foto: Peter de Kan

Anders werken aan wonen

Nederland staat voor een complexe woonopgave. Hoe kan deze uitdaging duurzaam, inclusief én vanuit de huidige en toekomstige woonbehoeften worden aangepakt? Met de Open Oproep: Anders werken aan wonen stelde het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie ontwerpers in staat om in samenwerking met overheden, organisaties, deskundigen en burgers te werken aan een integrale aanpak van actuele en toekomstige vraagstukken rondom wonen. Het daagde hen uit om gezamenlijk te werken aan voorstellen voor ontwerpend onderzoek. GRAS organiseerde in dit kader, en in opdracht van het Stimuleringsfonds, op 17 februari 2022 een werksessie. Tijdens deze sessie verkenden we vernieuwende perspectieven, strategieën en oplossingen. We koppelden deelnemers aan elkaar en begeleidden het aanvraagproces.

Prijsuitreiking Groninger Architectuurprijs 2022 / in De Biotoop / Foto: GRAS

Groninger Architectuurmaand

Jaarlijks organiseert GRAS samen met de Stichting DAG de Groninger Architectuurmaand (GRAM). Hart van het programma bestaat uit de Groninger Architectuurprijs. Rond die prijs worden diverse activiteiten georganiseerd, allemaal gericht op een breed publieksbereik en het vergroten van de aandacht voor architectuur en goed ontwerp. De vakjury van de Groninger Architectuurprijs 2022 werd samengesteld door de Ontwikkelorganisatie Ruimte van de gemeente Utrecht. Deze jury bepaalt de genomineerden en de winnaars van de vakjuryprijs. Ze bestond uit Gerwin de Vries – Flux landscape architecture; Jeroen Koning – Senior Adviseur Gezonde Leefomgeving Gemeente Utrecht; Eveline Keizer – Senior Ontwikkelingsmanager BPD Gebiedsontwikkeling; Sanneke van Wijk – Stedenbouwkundige Gemeente Utrecht en Casper Schuuring van MONK Architecten. De Groninger Architectuurmaand wordt grotendeels gefinancierd met bijdragen vanuit de Groninger bouwkolom. Daarnaast maakt GRAS onderdelen van het eigen programma onderdeel van de GRAM zodat extra massa en impact ontstaat.

Open Monumentendag 2022 /
Minitentoonstelling Ecolobio / Foto: GRAS

Open Monumentendag

Monumenten zijn het toppunt van duurzaamheid. Ze staan er al jaren en hebben hun waarde bewezen. Maar dat maakt een monument nog niet energiezuinig, laat staan klimaatneutraal. Hier ligt een grote opgave. Want hoe verduurzaam je een monument zonder dat het ten koste gaat van bestaande waarden? Op 10 september 2022 organiseerde GRAS in het duurzaam verbouwde stadhuis de mini-tentoonstelling Ecolobio over duurzame bouwmaterialen. We gingen op zoek naar de historische wortels van duurzaamheid. Ook blikten we vooruit: je zag en voelde hoe duurzame innovatie eruitziet. Bezoekers ontdekten de circulaire, lokaal geproduceerde producten en nieuwe (of gewoon stokoude) ecologische en natuurlijke bouwmaterialen die ons gaan helpen om onze huizen én monumenten een duurzame toekomst te geven. Daarnaast organiseerden we een aantal tours door recent verduurzaamde monumenten in de stad, waaronder het Groot Handelshuis: ‘onze’ voormalige V&D die op een prachtige manier verbouwd is en een nieuwe bestemming gekregen heeft.

Update staatingroningen

De update van onze online erfgoed- en architectuurgids Staatingroningen.nl vordert gestaag. Het is een monsterklus. Niet alleen ontwikkelen we een compleet nieuwe site, technisch en grafisch, ook inhoudelijk gaat eigenlijk alles door de wasstraat. Teksten worden herschreven, de redactie op de inhoud wordt een heel stuk strenger en er komen nieuwe foto's van alle objecten. Het werk zit daarbij vooral in het enorme aantal objecten. Met pakweg 2500 geselecteerde objecten gaat het wel even duren voordat alles klaar is. In 2022 is een enorme slag geslagen in de webtechniek. Grafisch is de site ook nagenoeg klaar. De grootste prestatie zat in de fotografie. Inmiddels zijn vrijwel alle objecten opnieuw gefotografeerd. In 2023 starten we met het vullen van de site. De publieke lancering, waarbij we dan ook afscheid zullen nemen van de bestaande en zwaar verouderde – maar nog steeds veelgebruikte site – vindt plaats zodra een substantieel aantal projecten online staat, zeker 500 van de 2500.

Visie Hoger bouwen

Samen met Atelier Stadsbouwmeester (ASBM) werkt GRAS aan het nieuwe hoogbouwbeleid van de gemeente Groningen. De werktitel is al veelzeggend: de focus ligt niet op 'echte' hoogbouw, maar op 'gewoon' wat hoger bouwen. De overtuiging is dat daarmee veel beter stad en dichtheid gemaakt kan worden. Hoogbouw wordt daarbij alleen nog mogelijk op een aantal plekken in de stad dat beschikt over een optimale ov-bereikbaarheid. Samen met het atelier organiseerde GRAS een tweedaagse excursie naar Amsterdam en Rotterdam, waar we voorbeelden van geslaagde en minder geslaagde hoogbouw bezochten. Ook vonden hier gesprekken plaats tussen onze Groninger delegatie, bestaande uit een mix van (in)direct bij het thema betrokken programmaleiders, de leden van het ASBM en de directie van de dienst RO, en vertegenwoordigers van de gemeenten Amsterdam en Rotterdam. Het thema hoogbouw en hoger bouwen kwam overigens ook aan de orde tijdens het werkbezoek aan Utrecht, onderdeel van Zusterstad, en tijdens inspiratiefestival Let's

Gro waar we een tussenstand gaven van de gedachten rond hoogbouw en hoger bouwen in Groningen. Hier schoof ook ‘hoogbouwprofessor’ Daan Roggeveen (MORE architecture) aan die onder meer bekend is van zijn podcastserie over hoogbouw in Nederland. De nieuwe Visie Hoger Bouwen wordt eind 2023 afgerond en gaat dan de politieke besluitvorming in.

Leidraad ontwerpselecties

De gemeente Groningen wil goed opdrachtgeverschap stimuleren, zowel binnen de eigen burelen maar het liefst ook daarbuiten. Daarom werkt GRAS samen met Atelier Stadsbouwmeester aan een Leidraad ontwerpselecties die gebruikt zal gaan worden bij iedere ontwerpopdracht waarbij de gemeente een rol heeft, direct dan wel indirect. Dan gaat het om pure architectenselecties, maar ook om ontwerpopgaven waarbij ontwerpkracht onderdeel is van een breder (ontwikkel)consortium. Intentie is dat de leidraad ook behulpzaam gaat zijn voor andere publieke en semipublieke opdrachtgevers binnen Groningen, waaronder de woningcorporaties, de Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool. Voor de leidraad deden we veel vooronderzoek en voerden we gesprekken met andere gemeenten, waaronder Rotterdam, die momenteel werkt aan een upgrade van het selectiebeleid. Ook is er nauw contact met Stadsbouwmeester Gent rond het thema. Van de Vlaamse praktijk aangaande aanbestedingen en selecties kunnen we in Nederland sowieso nog veel leren. De Groninger Leidraad zal eind 2023 gereed zijn.

Horecakader

Nog een beleidsdocument waar GRAS samen met de gemeente Groningen aan werkt, of beter, over meedenkt: het horecakader. Op het eerste gezicht lijkt dat misschien wat ver van het werkveld van GRAS af te staan. Maar niets is minder waar. De omgang met en het beleid rond retail en horeca heeft een directe ruimtelijke component. Het raakt aan de openbare ruimte, aan erfgoedwaarden, aan beheer en onderhoud en aan eigendomsverhoudingen. Met de afdeling Ruimtelijke Economie organiseerde GRAS een aantal sessies met vooruitstrevende Groninger horecaondernemers om van hen te horen hoe zij in brede zin tegen de ontwikkeling van de stad aankijken. Ook maakten we een interviewserie rond Gronings ondernemerschap waarvan de eerste resultaten inmiddels op ons online magazine staan. In de loop van 2023 moet het leiden tot een nieuw beleidsstuk waarmee de gemeente werk kan gaan maken van de ambitie om de eigenheid van de (binnen)stad te vergroten en meer kansen te geven aan Groninger ondernemers boven de bekende ketens.

Horecaondernemers Harmen en Emiel van koffiestation / Foto: Nienke Maat

PUBLIEKSBEREIK

Activiteiten-overzicht 2021

HOOP op Noorderzon // Foto: Douwe de Boer

Hieronder volgt per activiteit/project een overzicht van het bereik c.q. de bezoekersaantallen. De projecten zijn geordend op datum.

Donderdag 17 februari
Open Oproep Stimuleringsfonds Creatieve Industrie
Werksessie Anders werken aan Wonen – 35 deelnemers

Donderdag 17 februari
De Linkse Mannen lossen het op // S04E01 Operatie Wooncoöperatie – 70 bezoekers | podcast: 169 luisteraars

Dinsdag 1 maart
Manifestatie Bouw Anders: De Tussenstand – 35 deelnemers

Dinsdag 8 maart
College van B&W // Aflevering 1 Werken aan de Stad
– 25 bezoekers | podcast: 110 luisteraars

Woensdag 9 maart
College van B&W // Aflevering 2 Wonen in de Stad
– 25 bezoekers | podcast: 113 luisteraars

Donderdag 10 maart
College van B & W // Aflevering 3 Wat voor stad willen we zijn
– 25 bezoekers | podcast: 119 luisteraars

Vrijdag 3 juni
De Linkse Mannen lossen het op // S04E02
Hoger Bouwen – 35 bezoekers | podcast: 198 luisteraars

Vrijdag 24 juni
De Linkse Mannen lossen het op // S04E03
Sleetse Straten – 45 bezoekers | podcast: 213 luisteraars

Vrijdag 8 juli
De Linkse Mannen lossen het op // S04E04
Van Stadsbalkon naar Stadsstation – 65 bezoekers |
podcast: 251 luisteraars

Vrijdag 19 augustus
HOOP op Noorderzon // Aflevering 1
Hoop voor Stad, dorp en Landschap – 100 bezoekers

Zondag 21 augustus
HOOP op Noorderzon // Aflevering 2
Hoop voor Klimaat en Natuur – 100 bezoekers

Dinsdag 23 augustus
HOOP op Noorderzon // Aflevering 3
Hoop voor Samenleven in de Stad – 100 bezoekers

Dinsdag 6 september
Groninger Architectuurmaand
Nominatieshow Groninger Architectuurprijs – 40 bezoekers

Donderdag 8 september
Opening tentoonstelling Bouw Anders - 200 bezoekers

Zaterdag 11 september
Open Monumentendag
Tentoonstelling Ecolobio – 2500 bezoekers

Zaterdag 11 september
Open Monumentendag
Tours Groot Handelshuis – 40 bezoekers

Zaterdag 18 september
Groninger Architectuurmaand
Specialistenbus – 35 deelnemers

Donderdag 22 en 23 september
Groninger Architectuurmaand
Fietstocht Utrecht bezoekt Groningen – 30 deelnemers

Vrijdag 23 september
Groninger Architectuurmaand
Uitreiking Groninger Architectuurprijs – 70 bezoekers

Donderdag 17 november
De Linkse Mannen lossen het op // S04E05
Tussen Kunst en Commercie – 50 bezoekers |
podcast: 293 luisteraars

Donderdag 24 november
De Linkse Mannen lossen het op // S04E06
Hoe duurzaam is duurzaam? – 45 bezoekers |
podcast: 334 luisteraars

Vrijdag 4 t/m zondag 6 november
Let's Gro // Tentoonstelling Ecolobio – 5000 bezoekers

Vrijdag 4 – zondag 6 november
Let's Gro // Tentoonstelling Bouw Anders – 5000 bezoekers

Vrijdag 4 november
Let's Gro // Bouw Anders, bouw groen, deel 1 – 50 bezoekers

Zaterdag 5 november
Let's Gro // Bouw Anders, bouw groen, deel 2 – 50 bezoekers

Zaterdag 5 november
Let's Gro // Groningen de lucht in: Hoogbouw of gewoon (wat) hoger bouwen? – 70 bezoekers

Zondag 6 november
Let's Gro // Bouw Anders: Vlaamse les // Van wooncoöperatieve tot anders ontwikkelen – 80 bezoekers

Online bereik

GRAS onderhoudt een aantal websites waaronder natuurlijk de eigen website platformgras.nl, tevens de basis van ons online magazine. Daarnaast beheren we de sites van de Groninger Architectuurmaand en de Groninger Architectuurprijs en de online architectuurgids staatinGroningen.nl. Hieronder volgt een overzicht van het aantal unieke bezoekers per site en het bereik via onze social mediakanalen.

Platformgras.nl – unieke paginaweergaven 81.003
Groningerarchitectuurmaand.nl – unieke paginaweergaven 34.000
Staatingroningen.nl – 63.445 unieke paginaweergaven
Aantal stemmers Groninger Architectuurprijs – 11.178
LinkedIn – 965 volgers
Twitter GRAS – 2107 volgers
Twitter Groninger Architectuurmaand – 332 volgers
Facebook GRAS – 734 volgers
Facebook Groninger Architectuurmaand – 339 volgers
Instagram GRAS – 1000 volgers
Instagram Groninger Architectuurmaand – 727 volgers
GRAS Nieuwbrief – 1776 abonnees

De vijf meest gelezen nieuwe artikelen in 2022:

Een frisse blik op een nieuwe Oosterpoort
- 3799 unieke lezers
Waarom de nadruk op geld Groningen waardeloos maakt
- 1926 unieke lezers
Hoe de laatste strohalm Hoogkerk bijna door de vingers glipt
- 1714 unieke lezers
Kris Bulder: de rijke erfenis van een vergeten architect
- 1653 unieke lezers
De gouden kansen van het Groninger Stationsgebied
- 1211 unieke lezers

FINANCIËLE
VERANTWOORDING

GRAS is een culturele onderneming. Dat betekent dat we naast ons gesubsidieerde basisprogramma ook werken in opdracht van derden. Verder vullen we het basisprogramma aan met projecten die o.a. tot stand komen in samenwerking met (culturele) partners. Wat betreft het opdrachtenwerk is GRAS regelmatig actief voor de gemeente Groningen, bijvoorbeeld in de organisatie van participatieprogramma's rond nieuw beleid of bij de productie van manifestaties die de gemeente initieert. Voor de organisatie van de Groninger Architectuurmaand werft GRAS samen met (en via) de Stichting DAG financiële middelen. Het gaat hier in hoofdzaak om sponsorbijdragen vanuit de Groninger Bouwkolom.

Ons basisprogramma – de onderdelen waar GRAS geheel onafhankelijk invulling geeft aan de doelstelling – wordt gefinancierd vanuit een meerjarige bijdrage van de gemeente Groningen, € 86.500, per jaar groot, en een bijdrage via het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. Verder genereert GRAS binnen het basisprogramma op kleine schaal eigen inkomsten. Ook wordt op projectbasis soms aanvullend budget aangevraagd en 'profiteert' het programma van samenwerking met partners als Noorderzon en Forum Groningen.

Vrijwel alle projecten uit ons basisprogramma, en daarmee ook de projecten die mede tot stand komen met een bijdrage van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, zijn conform plan en (dus) ook binnen de begroting gerealiseerd. Enige uitzondering is het Boumasymposium dat – ook budgettair – is uitgesmeerd over meerdere projecten waarvan er een aantal noodgedwongen qua definitieve realisatie ook het jaar overstaken. Tussen de verschillende projecten uit het basisprogramma is hier en daar wat geschoven met het budget om over een weer wat gaten te kunnen dichten. Mee- en tegenvallers zijn tegen elkaar weg te strepen.

Balans per 31/12/2022 –
na resultaatsbestemming

	31-12-2022	31-12-2021
ACTIVA		
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa		
Inventaris	13.374	14.512
Vervoermiddelen	4.206	0
Financiele vaste activa		
Overige vorderingen	0	0
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorderingen		
Handelsdebiteurem	79.734	53.361
Overlopende activa	17.200	17.200
	96.934	**70.561**
Liquide middelen	**200.048**	**131.555**
	314.526	**216.628**

	31-12-2022	31-12-2021
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Basisvermogen	35.000	35.000
Overige reserves	95.210	70.293
Kortlopende schulden		
Crediteuren	18	5.080
Belastingen en premies sociale verzekeringen	13.263	5.032
Overlopende passiva	171.071	101.223
	184.352	**111.335**
	314.562	**216.628**

Winst en verliesrekening
over 2022

	2022	2021
Netto-omzet	**393.535**	**323.407**
Kostprijs van de omzet	182.324	133.590
Bruto marge	**211.211**	**189.817**
Kosten		
Personeelskosten	166.360	154.041
Afschrijvingen materiële vaste activa	4.438	3.995
Huisvestingskosten	3.811	4.503
Inventariskosten	225	397
Kantoorkosten	3.992	3.932
Verkoopkosten	1.428	598
Algemene kosten	4.896	4.258
Diverse baten en lasten	0	0
	185.150	**171.724**

	2022	2021
Bedrijfsresultaat	**26.061**	**18.093**
Financiële baten en lasten	-1.144	-483
Resultaat voor belastingen	**24.917**	**17.610**
Belastingen	0	0
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	**24.917**	**17.610**

Bijlage 2: financieel overzicht en Bijlage 3: de Jaarrekening geven samen meer inzicht in respectievelijk de door het Stimuleringsfonds gefinancierde projecten uit het GRAS-programma van 2022 en de totale organisatie en activiteiten in het afgelopen jaar. Een gedetailleerd overzicht van alle kosten en posten – onze projectadministratie – is op verzoek beschikbaar.

ORGANISATIE

We begonnen 2022 met een formatie van 3 fte, verdeeld over vijf parttime medewerkers, alle 0,6 fte: een directeur-bestuurder, een bureaumanager, een senior projectleider/producent, een senior projectleider/redacteur Magazine en een projectleider. Gedurende het jaar vond een wisseling van de wacht plaats. Senior projectleider/producent Clemens Gielingh nam in september afscheid en werd vervangen door projectleider Rosa Koijck. Daarnaast breidden we ons team eind 2022 uit met een extra senior projectleider die vooral het Magazine kwam versterken: Mette Wijling. Daarnaast werkte Erik Dorsman als externe kracht aan een aantal grote projecten waar we samen met Atelier Stadsbouwmeester mee bezig zijn. Met de aanstelling van Mette Wijling hebben we eindelijk weer de gewenste basisformatie van 3,6 fte op orde. Wel blijven we naarstig op zoek naar extra versterking om in te kunnen blijven spelen op de groeiende inhoudelijke en inhoudelijk-beleidsmatige werkzaamheden. Daarnaast houden we grote ambities ten aanzien van ons Magazine. Personele uitbreiding, in welke vorm dan ook, blijft daar ook wenselijk. Voor beide ‘formaties’ geldt alleen dat het lastig is om echt de juiste mensen te vinden. Vooral vanwege de gewenste combinatie van ervaring en gedegen vakinhoudelijke kennis.

GRAS wil ook invulling blijven geven aan talentontwikkeling. Dat doen we met stageplaatsen, waarbij we nauw samenwerken met de afdeling architectuur en stedenbouwgeschiedenis van de RUG. Afgelopen jaar werkte Joseph Gardella als stagiair van zowel GRAS als Erik Dorman mee aan de samenwerkingsprojecten met het ASBM. Daarnaast werkte hij aan een stageopdracht rond scholenbouw. Dit als opmaat tot een nieuwe gemeentelijke scholenbouwmanifestatie. Naast stagiares willen we ruimte gaan geven aan ‘werkstudenten’ en onderzoeken we of we mee kunnen gaan draaien binnen het gemeentelijke trainee programma. Dit krijgt in 2023 verder vorm.

Voor GRAS speelt het online Magazine een hoofdrol binnen het programma. Willen we dat goed (blijven) doen, dan vraagt dat om een sterke pool met auteurs. Die pool bestaat deels uit de oud-leden van de GRAS stadsredactie. We hebben die in 2022 ververst en aangevuld met nieuwe reguliere auteurs. Doel is om deze flexibele schil rond het Magazine de komende periode verder uit te breiden en (nog) diverser te maken.

Het GRAS-team bestond in 2022 uit:

- Peter Michiel Schaap – directeur-bestuurder
- Petra Pauw – bureaumanager
- Clemens Gielingh – senior projectleider en producent
- Chris Zwart – eindredacteur Magazine
- Mette Wijling – senior projectleider
- Sanne Wouda – projectleider
- Rosa Koijck – projectleider
- Joseph Gardella – stagiair

Het team van vaste auteurs van het GRAS Magazine bestond in 2022 uit:

- Bram Esser – publicist, filosoof en ontdekkingsreiziger van het alledaagse
- Peter de Kan – fotograaf, bioloog en grafisch ontwerper
- Erik Dorsman – architectuur- en stedenbouwhistoricus
- Janna Bathoorn – fotograaf
- Daniël Craanen – journalist
- Jaap Ploeger – redacteur/tekstschrijver
- Bente van Leeuwen – journalist en filosoof

De Raad van Toezicht bestond in 2022 uit:

- Frank de Vries (voorzitter) – jurist, bestuurder, kwartiermaker
- Titia Siertsema – bedrijfseconoom, voorzitter NVTB
- Peter Veenstra – landschapsarchitect LOLA

De Raad van Advies bestond in 2022 uit:

- Paul van Bussel (De Unie Architecten)
- Annet Ritsema (Specht Architectuur en Stedenbouw)
- Dick Jansen (Rizoem)
- Rob Hendriks (DAAD architecten)

Partners

Veel GRAS-projecten komen tot stand in samenwerking met collega-(culturele) instellingen en andere partners binnen de Groninger bouwkolom. Samenwerking geschiedt productioneel en/of op grond van inhoud. Zo werkt GRAS veelvuldig samen met Forum Groningen, Libau en Performing Arts Festival Noorderzon. Veruit de belangrijkste samenwerkingspartners zijn Atelier Stadsbouwmeester en het bestuur van de Groninger Architectuurmaand: de Stichting DAG. Daarbij is vooral de samenwerking met het Atelier in 2022 sterker geworden. Zo wordt invulling gegeven aan een plan dat reeds samen met de vorige stadsbouwmeester Jeroen de Willigen werd opgesteld. Insteek is dat GRAS en het ASBM elkaar veel meer gaan opzoeken op het vlak van de agenderende taken van beide organisaties. Sinds 2022 is sprake van een regulier overleg tussen GRAS en de stadsbouwmeester en met alle leden van het ASBM. Dat heeft inmiddels geleid tot twee concrete producten waar GRAS en ASBM aan werken: een nieuwe visie op hoogbouw (Hoger Bouwen genaamd) en een nieuw gemeentelijk protocol aanbestedingen en ontwerpselecties.

BIJLAGE 1.

Bijdragen Stadsredactie en Magazine

Hoe de laatste strohalm Hoogkerk bijna door de vingers glipt Peter Michiel Schaap 14 januari 2022

Draaideurpolitiek Peter de Kan 20 januari 2022

Assemblage, een novelle over perspectief Peter de Kan 26 januari 2022

'Dit gaat over veel meer dan het maken van mooie plannen' Peter Michiel Schaap 27 januari 2022

'Wonen moet hoognodig op de politieke agenda en tegelijkertijd a-politiek worden' Eva Magnusková 10 februari

Samen bouwen aan Groningen Roeland van der Schaaf 16 februari 2022

Podcast De Linkse Mannen Lossen het op: Operatie Coöperatie S04E01 17 februari 2022

Terugveroverd, Aflevering 1: Binnenstad-Oost Janna Bathoorn 24 februari 2022

Fixed Freedom, a fresh dive into a commonplace phenomenon Silvia Mazzini 7 maart 2022

Terugveroverd, Aflevering 1: Binnenstad-Oost Janna Bathoorn 24 februari 2022

Podcast Het College van B en W, Aflevering 1, Werken aan de stad 8 maart 2022

Podcast Het College van B en W, Aflevering 2, Wonen in de stad 9 maart 2022

Podcast Het College van B en W, Aflevering 2, Wat voor stad willen we zijn? 10 maart 2022

Stadsflarden, Linkse samenwerking Peter de Kan 16 maart 2022

Het keurslijf van de competitie, over de waanzin van aanbestedingen Erik Dorsman 16 maart 2022

Ruimteziek, Aflevering 4: Het dagboek van Kazimier Klein Bram Esser 18 maart 2022

Stadsflarden, Ochtendkoers Marnix van der Scheer 24 maart 2022

De wereld in drie minuten Peter de Kan 2022

Kris Bulder: De rijke erfenis van een vergeten architect Chris Zwart 20 april 2022

'Een radicaal gebruikersperspectief moet dat van de markt vervangen', interview met Dirk van den Heuvel Eva Magnusková 21 april 2022

Kop in de wolken, voeten op de grond, interview met vertrekkend corporatiedirecteur van Nijestee, Pieter Bregman Chris Zwart 28 april 2022

Voorpublicatie: Grote Markt Oostzijde, 20 jaar stadsontwikkeling in 40 verhalen Erik Dorsman 18 mei 2022

Een frisse blik op een nieuwe Oosterpoort Chris Zwart 27 mei 2022

Podcast De Linkse Mannen Lossen het op: Hoger Bouwen S04E02 4 juni 2022

Waarom de nadruk op geld Groningen waardeloos maakt (en hoe het anders kan) Peter Michiel Schaap 23 juni 2022

Fotoserie Ogentroost Peter de Kan 24 juni 2022

Podcast De Linkse Mannen Lossen het op: Sleetse Straten S04E03 29 juni 2022

Een klein stukje Groningen zet zich schrap voor grote ontwikkelingen Mette Wijling 29 juni 2022

De gouden kansen van het Stationsgebied Peter Michiel Schaap 6 juli 2022

'Als de mogelijkheden beter gepromoot worden, wordt een diverse woningmarkt vanzelfsprekend', interview met Vincent Kompier Clemens Gielingh 7 juli 2022

Podcast De Linkse Mannen Lossen het op: Van Stadsbalkon naar Stadsstation S04E04 14 juli 2022

Samenwonen is een werkwoord Karin Peeters 14 juli 2022

Terugveroverd, Aflevering 2: Het UMCG-terrein Janna Bathoorn 22 juli 2022

Ruimte voor Omgevingskwaliteit, Aflevering 1: Jan Doevendans Chris Zwart 3 augustus 2022

Ruimte voor Omgevingskwaliteit, Aflevering 2: Bart de Zwart Chris Zwart 1 september 2022

Groninger Architectuurprijs 2022: deze 8 projecten nomineert de vakjury 7 september 2022

Podcast Nieuw uit Nood, deel 1 Chris Zwart, Clemens Gielingh en Tom Tieman 15 september 2022

We moeten het niet over wonen hebben, maar over schaarste Erik Dorsman 16 september 2022

Ruimte voor Omgevingskwaliteit, Aflevering 3: Rik van Niejenhuis Chris Zwart 21 september 2022

Groninger Architectuurprijs 2022: Het Juryrapport 24 september 2022

Engelse Kamp dubbele winnaar Groninger Architectuurprijs 2022 24 september 2022

Dura Vermeer wil ook in Groningen het goede doen Erik Dorsman 29 september 2022

Podcast Nieuw uit Nood, deel 2 Chris Zwart, Clemens Gielingh en Tom Tieman 5 oktober 2022

Ruimte voor Omgevingskwaliteit, Aflevering 4: Yvonne Turenhout Chris Zwart 7 oktober 2022

Deventer Architectuurprijs: Dit vond de door GRAS samengestelde jury 4 november 2022

Ten Post krijgt een nieuwe ontmoetingsplek maar vooral nieuwe perspectief Chris Zwart 7 november 2022

Groningen balanceert tussen kunst en commercie Peter Michiel Schaap 17 november 2022

Podcast De Linkse Mannen Lossen het op: Tussen kunst en commercie S04E05 18 november 2022

Podcast De Linkse Mannen Lossen het op: Hoe duurzaam is duurzaam? S04E06 28 november 2022

Van onze correspondent in Winschoten, Winschotens hoop - Jaap Ploeger 16 december 2022

Kerstwens voor Hoogkerk, Erfgoed strategisch verwerven: maak er werk van David Inden 23 december 2022